

images depending on the levels of reflection are specified. The meaning of the concepts of “ideal” and “real” images is revealed. The activity approach considers any certain image as worldview concretization. The essence and the complexity of the term “ideal image” are revealed. The components of the image of an adult and its place in adolescent’s imagination are shown. The image of an ideal adult is very important in the process of adolescent’s self-determination. There are some gender differences in the image characteristics between men and women. The theoretical model of the ideal image of an adult as a factor of personality development of an adolescent, taking into account all gender aspects of this problem, is worked out. The information about the structure of the images of a real and ideal adult is obtained with the help of semantic differentiation and the test “Diagnostics of interpersonal relations”. It is revealed that the ideal image of an adult is a fully personalized systemic structure, which reflects adolescent’s idea of ideal himself/herself in future. The structure of the ideal image of an adult includes the following components: real Me, ideal Me, a real adult, an ideal adult. Real Me is considered as an Ego-identity, a certain perception of oneself in real interaction. Ideal Me is a component of the ideal image of an adult, which is considered as a role model of present self-perception and behavior. A real adult is a component, which is considered as the way of perceiving an adult, who is available for an adolescent at the moment. The constituent of the ideal adult includes the idea of an abstractive but personalized adult, which is usually embodied in a superhero or an idol.

Keywords: image, the structure of an image, ideal, ideal image of an adult, ideal adult, real adult, adolescence.

Подано до редакції 30.09.2014

УДК: 159.923 + 159.99

Марія Йосипівна Казанжи,

доктор психологічних наук, професор кафедри загальної та диференціальної психології,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ ІНГІБІТНОСТІ ЗА ВИМІРЯНИМИ ПСИХОЛОГІЧНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ

У статті викладено основні результати множинного регресійного аналізу, проведеного задля визначення психологічних предикторів інгібітності. Встановлено коло особистісних характеристик, вираженість яких може бути «маркером» інгібітності. З'ясовано, що позитивно відображається на рівні інгібітності сензитивність людини, низька самооцінка, вираженість інтуїції, емоційного дискомфорту, домінування, неприйняття інших тощо. Встановлено широкий перелік характеристик, які дають негативний прогноз у вираженості інгібітності.

Ключові слова: інгібіція, фасилітація, фасилітаивний потенціал, множинний регресійний аналіз.

Постановка проблеми. Питання вимірювання та прогнозування займає гідне місце в психологічній науці і торкається передбачення прояву різних, інколи діаметрально протилежних, феноменів у психіці людини. Якщо питання вимірювання вирішується системно та глибоко, то розв'язання проблеми прогнозування є наразі одним з актуальних експериментальних завдань, що потребує інтеграції здобутків математики та психології, високої компетентності дослідника. Особливі складнощі виникають, коли питання передбачення стосується феноменів, на вираженість яких значно впливає аспект соціальної бажаності. Саме до таких і відноситься фасилітаивність та інгібітність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У попередніх публікаціях безпосередньо торкались проблеми передбачення фасилітаивності [2], адже багато дослідників виділяли ряд рис, які прямо або опосередковано свідчать про її вираженість (І. М. Авдєєва, О. С. Андрєєв, І. Бенс, Т. Бенглі, М. Беррі, А. Брокбенк, О. Г. Врубльовська, С. Даунінг, О. О. Кондрашихіна,

К. Крампекер Дж. Томас та ін.). Не менш актуальним є дослідження психологічних предикторів інгібітності за наявності досить обмеженого обсягу робіт, в яких вивчається ця якість (М. О. Амінов, О. М. Поддяков, Л. Б. Полосова та ін.).

Відзначимо, що терміном «фасилітаивність» позначаємо психологічну якість людини, що є проявом її фасилітаивного потенціалу. Фасилітаивність актуалізується в період усвідомленої, цілеспрямованої фасилітаивної діяльності, може «згортатися», ставати латентною, переходить в потенціал, у ті періоди, коли немає запиту на допомогу в розвитку іншого. Інгібітність визначається як якість, протилежна фасилітаивності.

Потенціалом фасилітаивності-інгібітності є особистісне утворення, яке являє собою єдність двох інтегральних складових: актуалізаційної та ресурсної. Актуалізаційна складова відповідає за прояв ресурсного компоненту в напрямку підтримки розвитку іншої людини (або ж пригнічення, протидії її розвитку). Ресурсна складова містить емоційні, когнітивні та вольові особли-

вості, які виявляються у впливі на іншого, вмінні його здійснити. Таким чином, саме ресурсна складова фасилітативності-інгібітності накопичує техніки, методи та способи особистісного впливу. Їх відтворення в процесі впливу не є простим репродукуванням, а опосередковується ситуаційними особливостями, переломлюється, трансформується суб'єктом впливу. Ресурсні можливості можуть використовуватись з інгібітною метою, якщо актуалізаційна складова, тобто цінності, потреби та смисли людини є відповідними.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є передбачення інгібітності за наявності виміряних психологічних характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для вирішення поставленого завдання було обрано множинний регресійний аналіз, оскільки з його допомогою можна досліджувати вплив двох і більше предикторів на обраний критерій, тобто отримати оптимальну оцінку однієї (залежної) змінної від більшого чи меншого числа інших. Також можна визначити, яка з незалежних змінних надає найбільш істотний вплив, а вираженістю яких характеристик можна знехтувати у прогнозуванні проявів людиною інгібітності [4].

Прояви фасилітативності вивчалися за допомогою розробленого нами комплексу методик, що включає: «Тест-опитувальник фасилітативності потенціалу особистості», за допомогою якого можна виміряти емоційний (ЕК), когнітивний (КК), вольовий (ВК), потребово-мотиваційний (ПМК), поведінковий (ПК) та ціннісно-смісловий (ЦСК) компоненти, які в певному поєднанні репрезентують актуалізаційну і ресурсну складові фасилітативного потенціалу особистості; дві методики проєктивного типу. За результатами застосування «Методики дослідження смислової мотивації допомоги» встановлюється вираженість певних індексів: фасилітації (Іф), інгібіції (Іі), центрації (Іц), децентрації (Ідц), негативності (Ін), екзистенціальності (Іекз), пізнання себе (Іпс), комунікативності (Ік), дотримання соціальних норм (Ідсн). «Методика діагностики індивідуальних відмінностей фасилітативності особистості за сферами прояву» дає інформацію про прояви фасилітативності у п'яти сферах: навчання та виховання, сімейних, дружніх, професійних відносин, позарольових контактів за допомогою вирішення конкретних життєвих ситуацій – з'ясовуються причини і шляхи вирішення ситуації. У кожній сфері виділяються показники фасилітації, моральності, раціональності та формалізму.

Вивчення психологічних особливостей особистості, що пов'язані з проявом інгібітності, проводилось за допомогою таких методик: «Методика діагностики рівня емпатійних здібностей» (В. В. Бойко), «Шістнадцятифакторний особистісний опитувальник» (Р. Кеттелл), «Методика оцінки рівня самоактуалізації особистості» (Е. Шостром, адаптація Л. Я. Гозмана), «Шкала соціально-психологічної адаптованості» (К. Роджерс, Р. Даймонд, адаптація А. К. Осницького), «Методика дослідження моральної сфери особистості» (Є. К. Веселова), «Методика дослідження індексу задо-

воленості життям» (А. Neugarten, Navig-hurst&Tobin, адаптація Н. В. Паніної), «Тест смисложиттєвих орієнтацій особистості» (Д. Крамбо, Л. Махолік, адаптація Д. О. Леонтєва), «Сімейно-обумовлений стан» (Е. Г. Ейдемільлер, В. В. Юстіцкіс).

Статистична обробка відбувалася за допомогою комп'ютерної програми SPSS 16.0 for Windows.

Результати діагностики за перерахованими методами використовувалися в якості вихідних даних для проведення множинного регресійного аналізу, якому передувала кореляційний.

Дослідження проводилося на базі Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Основна експериментальна вибірка включала 400 випробовуваних у віці 18-25 років. Репрезентативність вибірки забезпечувалася стратифікованим випадковим відбором, тобто відбором за властивостями генеральної сукупності. Вузкоспрямованою вибіркою є відносно професійної належності досліджуваних – представники професії типу «людина-людина» – майбутні вчителі.

Така вузкоспрямованість обумовлена необхідністю більш глибокого вивчення специфічних маркерів інгібітності задля ефективного профвідбору, підбору тощо. Крім того, вагомим є вивчення особистісних факторів інгібітності саме в осіб, які обирають професію, пов'язану з допомогою людині в розвитку, отриманні знань, особистісному зростанні тощо.

За допомогою «Методики дослідження смислової мотивації допомоги» було встановлено вираженість індекса інгібіції (Іі), який і розглядався у ролі залежної змінної, а незалежними змінними виступили показники всіх перелічених вище методик (в тому числі і діагностики фасилітативного потенціалу особистості). Параметр залежності (незалежності) змінних позначений нами досить умовно, тому основною передумовою проведеної роботи була практична необхідність прогнозування рівня інгібітності за наявності у дослідника відомостей щодо вираженості у випробовуваного певних рис, а не розуміння причинно-наслідкових зв'язків означених психологічних характеристик.

Побудова рівнянь множинної регресії почалося з вирішення питання щодо специфікації моделі, що, в свою чергу, визначило два кола завдань: відбір факторів (змінних) і вибір рівняння регресії [4].

Відбір факторів (змінних) здійснювався нами теоретично (аналіз літератури, попередні пілотажні дослідження) та емпірично (проведення кореляційного аналізу змінних, оцінка взаємозв'язку чинників з результатом) – під час вирішення цього дослідницького завдання у нагоді стало попереднє емпіричне вивчення факторів фасилітативного потенціалу особистості. Таким чином, весь масив первинних даних являв собою змінні, виміряні в інтерв'яльній шкалі. Кожна змінна пов'язана на значущому рівні з індексом інгібітності, відсутня строга функціональна залежність між ними. Виключалися з подальшого аналізу змінні, що є похідними від інших. Нормальність розподілу перевірялася за допомогою критері-

рію асиметрії та ексцесу. За результатами відбору частина предикторів не брала участь у множинному регресійному аналізі – таким чином розмірність первинних даних істотно скоротилася.

Інтерпретація отриманих даних щодо КМК (міра лінійного зв'язку однієї змінної з безліччю інших змінних – основний показник спроможності моделі МРА) і КМД (коефіцієнт множинної детермінації, що являє собою частку дисперсії залежної змінної, пояснену за допомогою оціненого рівняння регресії) дозволяє стверджувати наступне. КМК для представленої нижче остаточної моделі достовірний, тому ця модель множинної регресії доцільно змістовно інтерпретувати. КМД пояснює певну частину дисперсії залежної змінної.

У літературі не виявлено відомостей щодо чітко окресленого кола змінних, за допомогою яких можна було б прогнозувати вираженість інгібітності. Тому в визначенні переліку предикторів керувались, зокрема, і вже наявними відомостями щодо чинників фасилітативності (Т. Бентлі, М. Беррі, А. Брокбенк, О. Г. Врубльовська, С. Даунінг, О. О. Кондрашихіна, К. Крампекер Дж. Томас та ін.), оскільки гіпотетично предикторами інгібітності виступають їм протилежні психологічні особливості. Результати показали складність поставленого завдання і велике значення не тільки контексту ситуації, а й більш конкретизованого відбору предикторів інгібітності. Водночас, встановлено актуальність для нівелювання інгібітності розвитку фасилітативного потенціалу людини, а особливо – його актуалізаційної складової. У той же час слід зазначити можливість прогнозування за результатами дослідження вираженості інгібітності (залежна змінна) за допомогою відомих значень незалежних змінних. Отже, множинний регресійний аналіз проводився двічі. Спочатку в множинну незалежних змінних були включені, крім певного переліку психологічних якостей, і параметри фасилітативності, які від'ємно корелюють з індексом інгібітності (компоненти фасилітативного потенціалу, його прояву в певних сферах життєдіяльності, смисли допомоги тощо).

Стандартизовані коефіцієнти є показниками ступеня впливу незалежних змінних на залежну змінну. Вони інтерпретуються як «внесок» відповідної незалежної змінної в дисперсію (мінливість) залежної змінної. У рівнянні регресії коефіцієнти кожного з доданків наведені за зменшенням їх значущості у прогнозуванні вираженості залежної змінної [4].

Розглянемо отримане рівняння множинної регресії для індекса інгібіції.

$$I_i = 3,65 - 0,089I_{dc} - 0,082 Q_4 - 0,081M_d - 0,076M_c - 0,050 MD + 0,047C_3 - 0,035ЦСК$$

Примітка: I_i (індекс інгібіції); I_{dc} (індекс децентрації), Q_4 (розслабленість - напруженість), M_d , M_c (дотримання моральних норм у сфері дружніх стосунків, сімейних відносин), MD (самооцінка), C_3 (сензитивність), $ЦСК$ (ціннісно-смисловий компонент фасилітативного потенціалу особистості).

Як видно з наведеного рівняння, найбільш суттєвий вплив на вираженість індекса інгібіції має індекс децен-

трації (I_{dc}), тобто саме вміння змістити акцент з себе та своїх проблем у допомозі іншому суттєво знижує рівень інгібіції індивідуума. Також чільні рангові місця за величиною коефіцієнтів регресії β займають показники: Q_4 (розслабленість – напруженість), M_d , M_c (дотримання моральних норм у сфері дружніх стосунків, сімейних відносин). Варто також відмітити, що фасилітативні цінності та смисли людини негативно відображаються на рівні її інгібіції ($ЦСК$). Тож абсолютно очевидно, що для нівелювання проявів інгібіції (насамперед у представників соціономічних професій), важливо, насамперед, розвивати актуалізаційну складову їх фасилітативного потенціалу, а також надавати змогу отримувати досвід фасилітації першочергово у сферах сімейних відносин та дружніх стосунків. Цікавим, на наш погляд, результатом є додатний вплив сензитивності (C_3) на вираженість інгібітності.

Сензитивність визначається автором методики як те, «наскільки людина глибоко та тонко відчуває себе, власні переживання та потреби» [1, С. 357]. Ця шкала у сукупності з іншими вимірює самоактуалізацію особистості, а окремо її вираженість може свідчити про глибоке відчуття себе за ігнорування внутрішнього світу, переживання та проблеми інших людей. І в такому контексті, дійсно, сензитивність може свідчити про інгібітність людини.

Перейдемо до аналізу рівняння множинної регресії за виключенням параметрів фасилітативності з аналізу якості предикторів.

$$I_i = 2,479 - 0,132EM+ - 0,097PV - 0,085PKE + 0,081IKE - 0,074Q_4 - 0,065Q_1 + 0,062C_3 - 0,062Пл - 0,057MD - 0,053Пц + 0,044Ля + 0,039A - 0,039RAC + 0,033Нпі + 0,032Емдк + 0,028Д - 0,021P - 0,013Дза - 0,012Вк$$

Примітка: I_i (індекс інгібіції); $EM+$ (позитивні емоції в реакції на ситуацію), PV (порада зробити позитивний вибір за наявності такої можливості), PKE (раціональний канал емпатії), IKE (інтуїтивний канал емпатії), Q_4 (розслабленість - напруженість), Q_1 (інтроверсія - екстраверсія), C_3 (сензитивність), $Пл$ (погляд на природу людини), MD (самооцінка), $Пц$ (послідовність у досягненні цілей), $Ля$ (локус контролю-Я), A (замкнутість - товариськість), $Нпі$ (неприйняття інших), $Емдк$ (емоційний дискомфорт), RAC (раціоналізація, раціональне пояснення рішення), $Д$ (домінування), P (результативність життя), $Дза$ (дезадаптивність), $Вк$ (внутрішній контроль).

Отже, сприяє прояву інгібіції інтуїтивний канал емпатії (IKE) з найбільш високим коефіцієнтом регресії β . Цей факт потребує додаткового пояснення, оскільки в літературі безліч відомостей щодо додатного зв'язку емпатії з фасилітативністю (О. Г. Врубльовська, І. В. Жижина, О. О. Кондрашихіна, О. Б. Орлов, Н. В. Носова, К. Роджерс, М. А. Хазанова та ін.), а не з інгібітністю. В. В. Бойко, автор методики діагностики рівня емпатійних здібностей, визначає інтуїтивний канал емпатії як «... здатність респондента бачити поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту вихідної інформації про них, спираючись на досвід, що зберігається в підсві-

домості. На рівні інтуїції замикаються і узагальнюються відомості про партнерів» [5, С. 489]. Таким чином, не видається дивним і вираженість інтуїтивного каналу емпатії (ІКЕ), який, за суттю, діагностує вираженість інтуїції, яка наявна і у інгібіторів, і у фасилітаторів – адже й ті, й інші здатні досить ефективно керуватись інтуїтивними судженнями в умовах недостатнього інформаційного забезпечення. Водночас, не сприяє вираженості інгібіції раціональний канал емпатії (РКЕ), який відповідає за спрямованість уваги, сприймання та мислення емпатуючого на сутність будь-якої іншої людини – її стани, проблеми, поведінку [5, С. 488], інакше кажучи, сутнісна сторона емпатії не є характерним показником інгібітності, а навпаки, її вираженість свідчить на користь фасилітативності людини.

Позитивний внесок у вираженість інгібіції дають такі показники, як-от: Ля (локус контролю-Я) та А (замкнутість - товариськість), Нпі (неприйняття інших), Емдк (емоційний дискомфорт), Д (домінування), Сз (сензитивність). Зв'язок з сензитивністю інтерпретувався вище, тому подальшого пояснення не потребує. Прийняття інших є важливою характеристикою фасилітатора, одним з елементів триади К. Роджерса, тож цілком зрозумілим є превалювання неприйняття інших у інгібіторів. Не настільки однозначним є позитивний вплив емоційного дискомфорту, домінування на прояв інгібітності. Домінування може розглядатись як окрема позиція фасилітатора у взаємодії з фасилітуємим – водночас найважливішим зажди є свобода вибору, вільний розвиток, запит на фасилітативне втручання тощо. Тож вираженістю домінування, обов'язково у сукупності з іншими специфічними психологічними особливостями, можна керуватись як предиктором інгібітності. Питання переживання емоційного дискомфорту і компенсаторного інгібітного превалювання в особистості потребує подальшого вивчення. Вираженість локусу контролю-Я (Я – господар життя) свідчить про уявлення про себе як сильну особистість, що володіє достатньою свободою вибору, вибудовує своє життя згідно з власними цілями і уявленнями про його смисл [3]. А ось розвиток іншого може і не бути метою та смислом життя такої людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Диагностика здоровья. Психологический практикум / [Под ред. проф. Г. С. Никифорова]. – СПб.: Речь, 2007. – 950 с.
2. Казанжи М. И. Особенности прогнозирования фасилитивности по измеренным психологическим характеристикам / М. И. Казанжи // Известия Иркутского государственного университета. – Серия «Психология». – 2013. – №2. – С. 33–40.
3. Леонтьев Д. А. Тест смысловых ориентаций (СЖО). 2-е изд. / Д. А. Леонтьев. – М.: Смысл, 2006. – 18 с.

REFERENCES

1. Nikiforov, G.S. (Eds.) (2007) *Diagnostika zdorovyia. Psikhologicheskiiy praktikum [Diagnostics of*

Негативно впливає на вираженість інгібіції присутність позитивних емоцій як реакції на ситуацію, що потребує допомоги, втручання (ЕМ+), раціональне пояснення відповідного рішення (РАС), порада зробити позитивний вибір в такій ситуації, за наявності відповідних можливостей (РВ), розуміння людської природи як переважання добра над злом у всіх проявах (Пл). Також від'ємні коефіцієнти регресії β у таких параметрів: Q_4 (розслабленість – напруженість), Q_1 (інтроверсія – екстраверсія), MD (самооцінка), Пц (послідовність у досягненні цілей), Р (результативність життя), Дза (дезадаптивність) та Вк (внутрішній контроль). Варто зауважити, що дезадаптивність, за нашими даними, є негативним предиктором як фасилітації, так і інгібіції. А внутрішній контроль (керування у вчинках власними принципами та переконання, а не очікування зовнішніх «санкцій» та впливів) позитивно впливає на вираженість фасилітації, а негативно – на вираженість інгібіції.

Висновки. Отже, проведений множинний регресійний аналіз показав наявність ряду психологічних характеристик, вираженість яких може бути «маркером» інгібітності особистості. У найбільш загальному вигляді можна відзначити позитивний вплив сензитивності, низької самооцінки, вираженості інтуїції, емоційного дискомфорту, домінування, неприйняття інших тощо.

Набагато ширший перелік характеристик, які дають негативний прогноз у вираженості інгібітності. Це будь-які прояви фасилітативності, насамперед, відповідні цінності та смисли, досвід фасилітативних відносин тощо. Крім того, важливими негативними показниками є раціональні аспекти емпатії, впевненість у переважанні в людині добра над злом; позитивне реагування на ситуацію, що потребує допомоги, втручання; послідовність у досягненні цілей; дезадаптивність; внутрішній контроль тощо.

Таким чином, проведена робота дала змогу окреслити коло психологічних характеристик, вираженістю яких не слід нехтувати у прогнозуванні інгібітності. Важливо пам'ятати, що прогнозування інгібіції є складним процесом, що потребує врахування багатьох факторів, а не тільки певних характеристик людини.

4. Наследов А.Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. Учебное пособие / А.Д.Наследов. - СПб.: Речь, 2006. - 392с.

5. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. // [Под ред. Д. Я. Райгородского]. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ», 1998. – 672 с.

health. Psychological workshop]. Saint Petersburg: Rech' [in Russian].

2. Kazanzhy, M. I. (2013) Osobennosti prognozirovaniya fasilyativnosti po izmerennym psikhologicheskim kharakteristikam [Peculiarities of facilitative ability prediction based on measured psychological characteristics]. *Izvestiya Irkutskogo Gosudarstvennogo Universiteta, seriya "Psikhologiya". - The Bulletin of Irkutsk State University, series "Psychology"*, 2, 33-40 [in Russian].

3. Leontyev, D. A. (2006) *Test smyslozhiznennykh oriyentatsiy (SZHO) [Sense vital orientation test (SVOT)]*. Moscow: Smysl [in Russian].

4. Nasledov, A. D. (2006) *Matematicheskiye metody psikhologicheskogo issledovaniya. Analiz i interpretatsiya dannykh. Uchebnoye posobiye [Mathematical methods of psychological research. Analysis and interpretation of data. Tutorial]*. Saint Petersburg: Rech' [in Russian].

5. Raygorodskiy, D. Ya. (Eds.) (1998) *Prakticheskaya psikhodiagnostika. Metodiki i testy. Uchebnoye posobiye [Practical psychodiagnostics. Methods and tests. Tutorial]*. Samara: "Bahrah" [in Russian].

Мария Иосифовна Казанжи,

*доктор психологических наук, профессор кафедры общей и дифференциальной психологии,
Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. Фонтанская дорога, 4, г. Одесса, Украина*

ОСОБЕННОСТИ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ ИНГИБИТНОСТИ ПО ИЗМЕРЕННЫМ ПСИХОЛОГИЧЕСКИМ ХАРАКТЕРИСТИКАМ

В статье изложены основные результаты множественного регрессионного анализа, проведенного с целью определения круга психологических предикторов ингибитности. Выбор регрессионного анализа в качестве центрального метода исследования обусловлен необходимостью изучения влияния двух и более предикторов на выбранный критерий (индекс ингибиции), с учетом условности обозначения зависимой либо независимой переменных. Основной предпосылкой данного эмпирического исследования была практическая необходимость прогнозирования уровня ингибитности человека при наличии у психолога сведений о выраженности у испытуемого определенных психологических качеств (что особенно актуально при проведении профориентации, подбора, отбора в социономических профессиях). В результате проведенного анализа установлен ряд личностных характеристик, выраженность которых может быть «маркером» ингибитности человека. В наиболее обобщенном виде можно отметить положительное влияние сензитивности, низкой самооценки, выраженности интуиции, эмоционального дискомфорта, неприятия других людей и пр. Установлен также достаточно широкий перечень характеристик, которые дают отрицательный прогноз в выраженности ингибитности. К ним относятся любые проявления фасилятивности, прежде всего, соответствующие ценности и смыслы, опыт фасилятивного взаимодействия (особенно в сферах семейных, дружеских отношений), соблюдение моральных норм и пр. Весомыми отрицательными показателями также являются рациональные аспекты эмпатии; определенные взгляды на природу человека (уверенность в преобладании в человеке добра над злом и т.д.); позитивное реагирование в ситуации, требующей вмешательства; последовательность в достижении целей; дезадаптированность; преобладание внутреннего контроля над внешним и пр. Наиболее существенное влияние на снижение уровня ингибиции имеет индекс децентрации, т.е. умение смещать акцент с себя и своих проблем в помощи другому. Намечены пути коррекции ингибитности с опорой на полученные результаты. В частности, установлена актуальность для нивелирования ингибитности развития фасилятивного потенциала личности, в особенности – его актуализационной составляющей, а также черт личности, отрицательно связанных с ингибитностью. Необходимо также работать в направлении снижения уровня выраженности психологических характеристик, уровень которых положительно сказывается на ингибитности. Важным аспектом в прогнозировании возможного препятствования развитию другого человека является понимание сложности и многофакторности процесса ингибиции, что требует учета многих факторов (специфики ситуации, социальных процессов и пр.), а не только определенных психологических характеристик.

Ключевые слова: ингибиция, фасилитация, фасилятивный потенциал, множественный регрессионный анализ.

Mariia Kazanzhy,

*Doctor of Psychology, professor of the Department of General and Differential Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
4, Fontanska Doroha Str., Odesa, Ukraine*

PECULIARITIES OF THE INHIBITING ABILITY FORECASTING BASED ON MEASURED PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS

The article presents the main results of multiple regression analysis conducted to determine the range of psychological predictors of the inhibiting ability. Regression analysis has been used as a central research method due to the need to study the influence of two or more predictors on the selected criterion (the inhibiting ability index), taking into

account the convention of indicating dependent or independent variables. The basic premise of this empirical study was a practical necessity to predict the level of a human's inhibiting ability with the help of data concerning the intensity of certain psychological qualities (which is especially important in career counselling, recruitment, selection in socio-economic professions). As a result of the analysis there has been found a number of personal characteristics, the intensity of which may be a "marker" of personal inhibiting ability. In the most general form it is possible to note a positive impact of sensitivity, low self-esteem, intensity of intuition, emotional discomfort, rejection of others, and so forth. It has been also established quite a wide range of characteristics that give a negative prognosis on the inhibiting ability intensity. These are all manifestations of the facilitative ability, first of all, relevant values and meanings, experiences of facilitative interaction (particularly in the fields of family relations, friendship), observance of moral standards, and so on. Important negative indicators are also rational aspects of empathy; certain views on human nature (assurance in the fact that good prevails over evil in a person, etc.); a positive response in the situation requiring helping actions; consistency in achieving goals; maladjustment; predominance of internal control over external, and so on. The index of decentration, i.e. the ability to shift the focus from themselves and their problems into helping others, has the most significant impact on reducing the inhibition level. There have been outlined ways of the inhibiting ability correction grounded in the findings. In particular, it has been established that development of the facilitative potential, especially its actualizing component, as well as personality traits negatively associated with the inhibiting ability are relevant for levelling the inhibiting ability. It is also necessary to work towards reducing the intensity of psychological characteristics, the level of which has a positive effect on the inhibiting ability. An important aspect in forecasting a possible obstruction of another person's development is to understand the complexity and comprehensiveness of inhibition that requires the consideration of many factors (specificity of the situation, social processes and so forth), but not only certain psychological characteristics.

Keywords: inhibition, facilitation, facilitative potential, multiple regression analysis.

Подано до редакції 30.09.2014
